

Król Stanislas i jego Lotaryngia

Dzisiejsza Lotaryngia (Lorraine) to średniej wielkości region, w północno-wschodniej Francji, na pograniczu z Niemcami, niczym specjalnym nie wyróżniający się. Ale w X wieku Lotaryngia była państwem rozciągającym się od dzisiejszej Holandii po środkowe Włochy. Mieszkańcy Lotaryngii najchętniej wspominają czasy, kiedy panował tam król Polski, Stanisław Leszczyński.

■ GRZEGORZ KARWASZ

Francja, ze swoimi 544 tys. km² jest największym terytorialnie krajem Europy.

Język francuski wywodzi się z łaciny, (jak włoski, portugalski, hiszpański i rumuński). Włosi, spadkobiercy Imperium Rzymskiego nazywają Francuzów „kuzynami zza Alp”, ale Frankowie byli narodem germańskim. Frankowie nie wywodzą się z dzisiejszych terenów okolic Paryża (rzymskie miasto Lutecja, od czasu zajęcia Galii przez Juliusza Cezara w 52 r. p.n.e.). Jeszcze w IV w. n.e. Frankowie zamieszkiwali tereny wokół dzisiejszego Metz, Akwizgranu (niem. Aachen), Kolonii¹. Dopiero pod koniec V w. Frankowie zajęli Paryż, a druga z dynastii panujących Merowingowie, zaczęli budować wielkie państwo. Karol Wielki (742–812) ustanowił imperium, które sięgało od Kanału La Manche aż po Benevento na południu Włoch i od Odry i Panonii aż za Pireneje². Został koronowany na Cesarza w Boże Narodzenie 800 r.

Już wnukowie Karola Wielkiego wdali się w bratobójcze wojny. Na mocy traktatu w Verdun (843 r.) imperium karolińskie zo-

stało podzielone między trzech braci. Karolowi Łysemu przypadła dzisiejsza Francja, Ludwikowi dzisiejsze Niemcy, a środkowy pas³, od dzisiejszej Belgii przez Szwajcarię, aż do Rzymu przypadł wraz z tytułem cesarskim najstarszemu z braci, Lotarowi. O ile Francja od tego momentu liczy swą historyczną ciągłość, to kraje Lotara – Belgia, Holandia, Szwajcaria, Lombardia, przez wiele stuleci walczyły o swoje tożsamości narodowe.

Na terenach dolnej Lotaryngii (ryc. 1) powstały Holandia i Belgia. Górna Lotaryngia, z racji trochę nieszczęsnego położenia była miejscem wielu wojen, w tym wojny trzydziestoletniej (1618–1648). Francja utraciła Lotaryngię (i Alzację) po wojnie z Prusami w 1870 r., odzyskała po I wojnie światowej. Bitwa pod Verdun w północnej części Lotaryngii w 1916 r. kosztowała 300 tys. ofiar i była jedną z najkrwawszych w historii.

Dziś region Lotaryngii stanowi część tzw. kręgosłupa Europy – pasa najgęściej zaludnionego⁴ (i najbogatszego), rozciągającego się od Manchesteru i Londynu, przez kraje

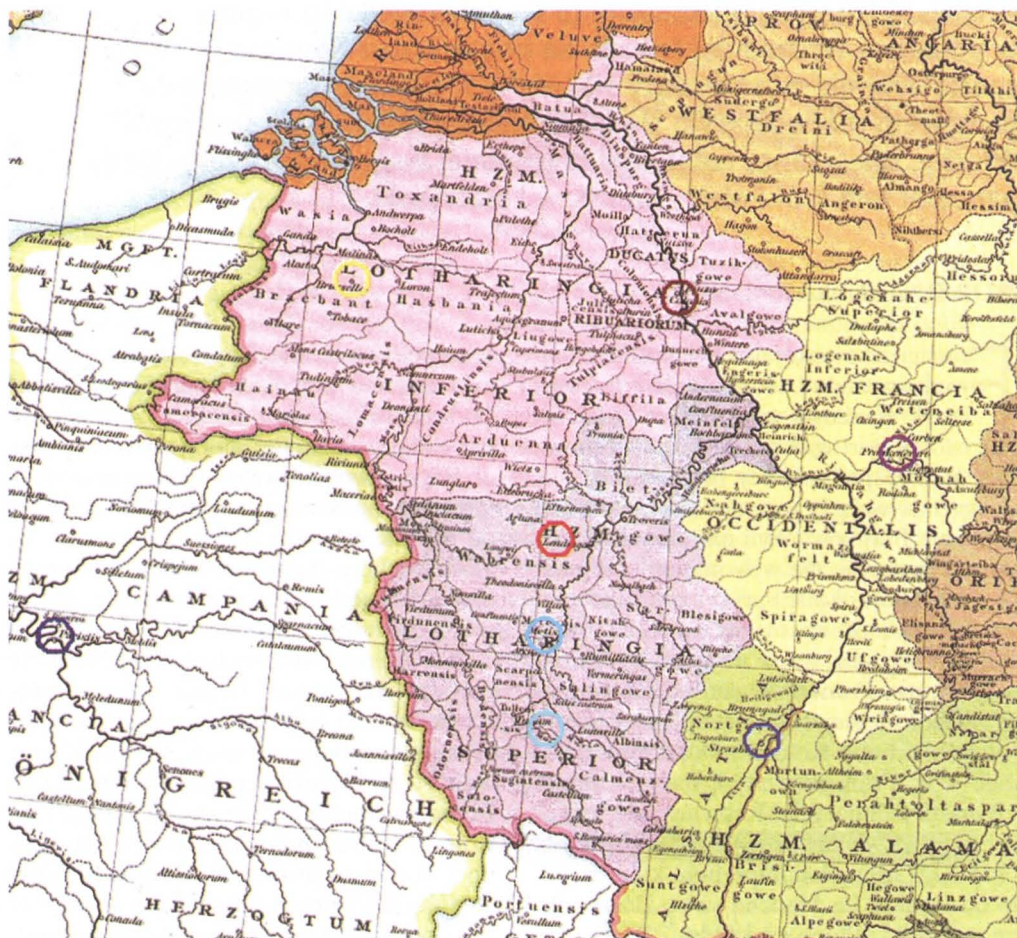
¹ Zob. Imperium Franków, http://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:Frankish_Empire_481_to_814-pl.svg

² Zob. Imperium Karolińskie http://pl.wikipedia.org/wiki/Plik:Empire_carolingien_768-811.jpg

³ Zob. Księstwo Lotaryngii http://pl.wikipedia.org/w/index.php?title=Plik:Herzogtum_Lothringen_1000.PNG

Beneluxu z największym portem Europy Rotterdamem, Nadrenię z Kolonią, Zagłębie Ruhry, Szwajcarię do północnych Włoch, z ich największymi miastami przemysłowymi, Mediolanem i Turynem. Lotaryngia współczesna (fr. Lorraine, powierzchnia 23,6 tys. km²) jest jednym z 22 wydzielonych administracyjnie regionów Francji, jedynym, który

graniczy z trzema obcymi krajami – Belgią, Luksemburgiem i Niemcami. Jest silnym ośrodkiem przemysłowym, dawniej z kopalniami soli i węgla, a dziś przemysłem energetycznym, metalurgicznym, samochodowym, chemicznym. Prawdziwe czasy świetności przeżywała jednak Lotaryngia pod władaniem księcia Stanisława⁴.



Ryc. 1. Lotaryngia, czyli dziedzictwo Lotara, najstarszego z synów Karola Pobożnego rozciągała się w IX w. od dzisiejszego Amsterdamu po Rzym. Później, około 1000 r. mianem tym określano dwie krainy: Dolną, obejmującą część Belgii (tzw. Walonie) i Niderlandy oraz Górną, czyli mniej więcej dzisiejszy region Lorraine we Francji. Lotaryngia stanowi część „kręgosłupa” Europy – zakreśliłmy na tej średniowiecznej mapie duże miasta tamtej epoki, jak Paryż, Brukselę, Strasburg, Frankfurt, Metz i niewielkie wówczas Nancy i Luksemburg

Źródło: http://pl.wikipedia.org/w/index.php?title=Plik:Herzogtum_Loethringen_1000.PNG

⁴ 70 mln ludności wzdłuż „banana blu” o długości 1500-1700 km zob. Megalopolia europejska, http://fr.wikipedia.org/wiki/M%C3%A9galopole_europ%C3%A9enne

Władca z Polski

Stanisław Leszczyński⁶ (1677–1766) bo o nim mowa, książę Lotaryngii i Baru był królem Polski dwukrotnie – pierwszy raz od 1705 do 1709 r. dzięki protekcji króla Szwecji Karola XII⁷ i drugi raz po elekcji w 1733 r. (był już wówczas teściem króla Francji Ludwika XV). Urodzony we Lwowie, Stanisław Leszczyński był człowiekiem oświecenia. Otrzymał solidne wykształcenie humanistyczne i ścisłe, uczył się m.in. w gimnazjum protestanckim w Lesznie. Władał oprócz polskiego, niemieckim, włoskim, francuskim i łaciną, zwiedził w młodości Wiedeń, Rzym, Paryż. W latach 1737–1766 panował w Nancy.

Dziś Nancy⁸ jest drugim miastem w regionie Lorraine i liczy nieco ponad 100 tys. mieszkańców. Jest ono usytuowane w amfiteatralnej dolinie otoczonej od zachodu pasmami wzgórz. Nancy jest pięknym miastem, zabudowanym niewysokimi domami i w prostocie przypominającym miasta amerykańskie. W rankingu miast francuskich przez cztery ostatnie lata Nancy zostało uznane za miasto „najbardziej przyjazne do zamieszkania” (fr. *agréable*).

Dla mieszkańców Nancy, król Stanisław jest do dziś bohaterem narodowym. Rozmachem działania wyprzedził swą epokę – zakładał szkoły, szpitale, biblioteki publiczne, magazyny zbożowe i przytulki dla najuboższych. W Nancy założył Akademię Sztuk i Nauk, przemianowaną później na Akademię. Był autorem licznych esejów filozoficznych i politycznych, z których szerzej znany w Polsce jest jedynie „Głos wolny, wolność ubezpieczający”.

Dziś, wszystko w Nancy nazywa się „Stanisław” – plac centralny, linia tramwajowa, apteka, restauracja, kawiarnia. Plac Stanisława o przepięknych proporcjach (106 × 124 m) i jego unikalna klasycystycz-



Fot. 1. Nancy, stolica Lotaryngii w czasach króla Stana. Zajmuje amfiteatr otoczony od zachodu przez pasmo wzgórz. Nowoczesna i zabytkowa architektura harmonizują ze sobą znakomicie (fot. Maria Karwasz)



Fot. 2. Rokokowa brama prowadzi na plac Stanisława w Nancy, jeden z najpiękniejszych w Europie, wpisany w 1983 r. na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Na prawo gmach opery, w głębi park, a za nim neogotycka bazylika Saint Epvre (fot. autor)

⁵ Stanisław Leszczyński http://fr.wikipedia.org/wiki/Stanislas_Leszczyński

⁶ Stanisław Leszczyński http://pl.wikipedia.org/wiki/Stanis%C5%82aw_Leszczy%C5%84ski

⁷ Karol XII wdał się w wojnę z Piotrem I, carem Rosji. Wciągnięty w głąb kraju, poniósł sromotną klęskę pod Poltawą w 1709 roku.

⁸ Zob. Nancy <http://fr.wikipedia.org/wiki/Nancy>



Fot. 3. W centrum placu Stanisława stoi pomnik króla polskiego, a księcia Lotaryngii. Napis głosi: „Stanisławowi dobroczyńcy – wdzięczna Lotaryngia, 1831” (fot. Maria Karwasz)

no-rokokowa zabudowa zostały wpisane na Listę Światowego Dziedzictwa UNESCO. Jego poszczególne fasady zajmuje ratusz, opera, galeria sztuki, a czwarty bok otwiera się na klasycystyczny park, przypominający nieco Wilanów. Otwarcie odnowionego placu w 2005 r. odbyło się w obec-



Fot. 4. Niklowana kula na obrzeżu placu Stanisława działa jak zwierciadło wypukłe i odbija (pomniejszony) obraz całego placu, z pomnikiem króla w centrum (fot. autor)

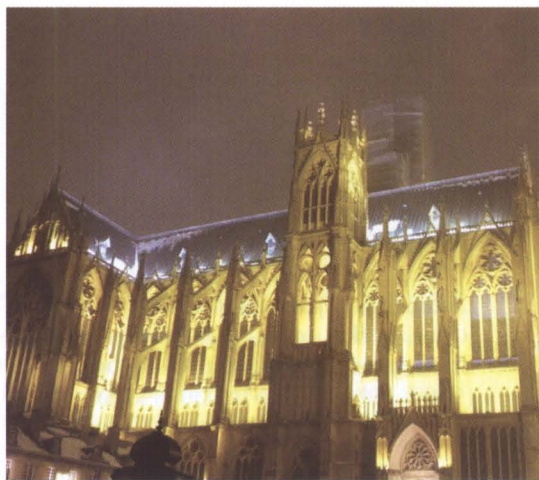
ności prezydentów: Francji, Polski i kanclerza Niemiec.

Nie tylko Nancy

Region Lorraine jest jednym z bogatszych we Francji – lokuje się na 8. miejscu pod względem produktu narodowego na 22



Fot. 5. Osobliwością Nancy jest pół-tramwaj, pół-trolejbus – pojazd poruszający się na gumowych kołach, zasilany prądem i używający dodatkowo jednej szyny. Nawet ten „tramwajo-lejbus” nazywa się Stan (fot. autor)



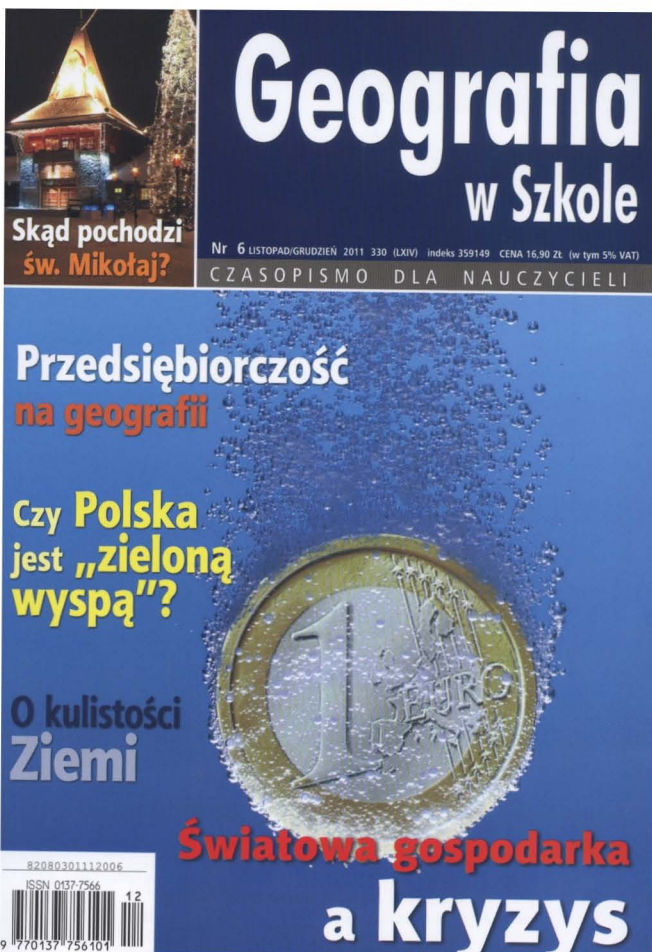
Fot. 6. Katedra w Metz należy do najwspanialszych zabytków architektury gotyckiej. Rozmiarami przewyższa katedrę w Reims (historyczne miejsce koronacji królów francuskich) i Notre Dame w Paryżu (fot. Maria Karwasz)

regionów Francji. Dziś już nie kopalnie węgla i huty, ale zakłady samochodowe, przemysł chemiczny (produkcja tworzyw sztucznych) i rolnictwo (słynne śliwki mirabelki) stanowią o bogactwie tego regionu. Mimo, że Lorraine jest położona na północnym wschodzie Francji, wody z tego regionu spływają do trzech mórz: Śródziemnego zasilając Rodan, Północnego zasilając Mozellę, a przez nią Ren i do Sekwany zasilając Kanał La Manche. Krajobraz zmienia się z górzystego na południowym wschodzie przez szeroką dolinę Mozeli na okolicach Metz, do zalesionych wzgórz na północy w okolicach Verdun. Klimat w Lotaryngii bardziej przypomina ten w Polsce niż w Paryżu – zimą temperatura może spaść nawet do -20°C , a i śnieg sypie obficie.

Największym miastem regionu Lorraine jest Metz (123 tys. mieszkańców). Nad mia-

stem dominuje jedna z najpiękniejszych na świecie katedr; jej budowę rozpoczęto w 1220 r. Jest ona drugą pod względem wysokości (42 m, po katedrze w Beauvais) i drugą pod względem długości (136 m, po katedrze w Amiens) gotycką katedrą we Francji, ale ma największą powierzchnię witraży (6500 m^2).

Na południowym wschodzie, niewysokie Wogezy, wypiętrzone na przedgórzu Alp, oddzielają Lotaryngię od Alzacji, z jej stolicą Strasburgiem. Alzacja była również obiektem historycznych sporów niemiecko-francuskich, a obecnie jest siedzibą Parlamentu Europejskiego. Autostrada z Nancy i Metz na północ, wzdłuż rzeki Mozeli prowadzi do Luksemburga, 70-tysięcznego państwa-miasta, które jest, obok Londynu, finansowym centrum Europy. Stąd już tylko nieco ponad godzinę drogi do Brukseli, Amsterdamu, Kolonii czy Frankfurtu.



**Geografia
w Szkole**

**Skąd pochodzi
św. Mikołaj?**

Nr 6 LISTOPAD/GRUDZIEŃ 2011 330 (LXIV) indeks 359149 CENA 16,90 zł (w tym 5% VAT)
CZASOPISMO DLA NAUCZYCIELI

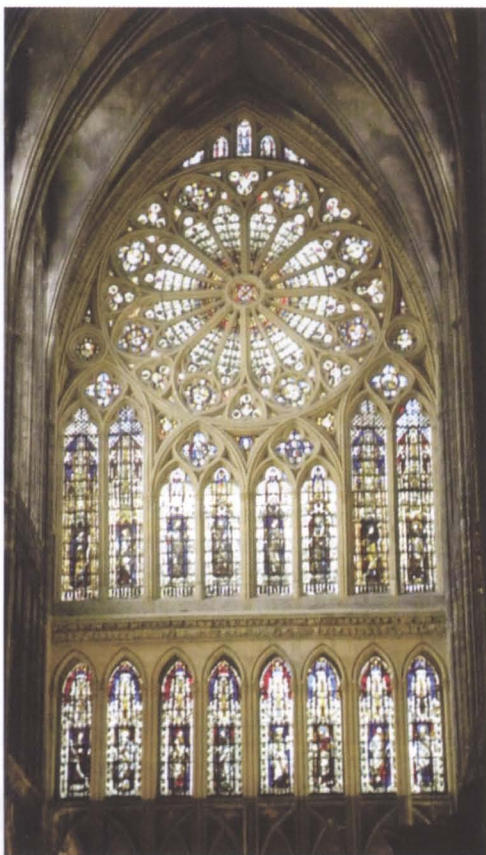
**Przedsiębiorczość
na geografii**

**Czy Polska
jest „zieloną
wyspą”?**

**O kulistości
Ziemi**

**Światowa gospodarka
a kryzys**

82080301112006
ISSN 0137-7566 1 2
9 770137 756101



Lotaryngia naprawdę leży w środku (Zachodniej) Europy, a w centrum jej najpiękniejszego placu stoi pomnik, zapomnianego nieco w Polsce, króla Stanisława.

* * *

W polskiej historiozofii osoba Stanisława Leszczyńskiego ma dwuznaczne oceny. Zazwyczaj podkreśla się jego zależność od króla Szwecji Karola XII, a później króla Francji, jego teścia, Ludwika XV. Znakomite dzieło polityczne i kulturowe dokonane przez księcia Stanisława w Lotaryngii jest pomijane milczeniem. Wydaje się, że na Stanisławie Leszczyńskim wzorował się ostatni król Polski, też Stanisław, Poniatowski. Ale to już inna historia...

prof. dr hab. inż. **GRZEGORZ KARWASZ**

Wydział Fizyki, Astronomii i Informatyki Stosowanej
Zakład Dydaktyki Fizyki, UMK Toruń

Fot. 7. Witraże katedry w Metz wydają się być zawieszane w powietrzu. O tym, nad głównym ołtarzem legenda mówi, że architekt dla jego zbudowania zawarł pakt z diabłem (fot. autor)



Fot. 8. Południe Lotaryngii zajęte jest przez masyw Wogezów, niewysokich gór wypiętrzenia alpejskiego, w dużej mierze zalesionych i krajobrazem przypominających Szwajcarię Kaszubską. Góry te oddzielają Lotaryngię od Alzacji (fot. Maria Karwasz)